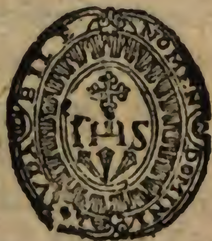
EPISTOLA MARTINI BECANI SOCIETATIS IESV THEOLOGI

AD

D. DAVIDEM PAREVM THEOLOGVM HEIDELBERGENSEM,

DE ACTIS COLLOQVIORVM SVVALBACENSIVM,
& de fide hæreticis seruanda.

MOGVNTIÆ,
Typis IOANNIS ALBINI.

M. DC. XIX.

 311

PRIOR PARS EPISTOLÆ DE *ACTIS COLLOQVIORVM SCHVVALBACENSIVM.*

SAlue Domine Paree. Causa, cur te interpellem, est hæc. Redeunti mihi superioribus diebus ex Austria, vbi aliquot annos in Academia Cæsarea Viennensi commoratus sum, obtulit Theologus Moguntinus libellum, à te hoc anno 1619. diuulgatum, cum hac inscriptione: *Acta colloquiorum Svvalbacensium, inter tres Doctores Iesuitas, & Dauidem Pareum Theologum Heidelbergensem, mense Maio, anno 1608. habitorum.* Miratus sum: & antequam perlegerem, subito occurrit hæc cogitatio: Quid hoc est? Iam decēnium abijt, & vltra, cum ista colloquia Svvalbacensia inter D. Pareum, & nos habi-

ta ſunt? Et nunc demum à D. Pareo euulgantur? Cur non citius id factum? Cur non viuentibus illis, qui interfuerunt? Cur poſt mortem illorum dilata hæc Editio & promulgatio? Sine dubio, mala fide à Pareo actum. Sic ego. Mox libellum inſpicio & percurro. Et ecce, hoc ipſum, quod tacitus apud me cogitabam, in ipſa libelli præfatione reperio, his ipſis verbis à te conſignatum: *Neque*, inquis, *ab inſtituto me deterruerunt murmura multorum, editioni huic parata: Cur non maturius ediderim? cur nunc demum, aduerſariis plerisq; vita functis actionem intendam? Cur mihi potius, quam illis credi velim?* Ad quæ tria ſic reſpōdes: *Primū æquitati & patientiæ meæ: Alterum neceſſitati aſſcribendū eſſe, prudentes intelligent. De fide narrationis, quinquisq; ſentiat, quod volet, non impedio. Cui vero ſubit dubitare, is lecto hiſtoriæ procæmio acquieſcet, haud dubie, ſi bonus eſt: ſi malus, ſuo per me fruetur ingenio.*

2. Sic tu, D. Paree. At magni viri exiſtimant, non tam facile ac oſſitanter murmura illa ſopiri poſſe. Ego ſane, quod libere dicam, plus difficultatis in

ARGVMENTVM
EPISTOLÆ.

Eneuole lector: Huius Epiſtolæ pars duplex eſt: vna de Actis Colloquiorũ Svvalbacenſium: Altera de fide hæreticis ſeruanda. Vt prioris ſcopum ac argumentum intelligas, ſic accipe. Ante vndecim annos, (id eſt, anno 1608. menſe Auguſto) Dominus Dauid Pareus, Profeſſor Heidelbergenſis, apud acidulas Svvalbacenſes, vbi tunc valetudinis curandæ cauſa verſabatur, habuit varia colloquia cum Ieſuitis, Becano, Serario, Molhuſino, de diuerſis Chriſtianæ fidei controuerſiis. Et quidẽ primo die Auguſti ante

prandium, cum Becano de Purgatorio disceptauit, præsente Sacerdote Catholico. Post prandium, cum Becano & Serario de autore Peccati, præsente Adriano Romano, Doctore Medico. Sequentib. diebus, cũ Molhusino, de Inuocatione Sanctorũ, & quibusdã alijs capitibus, præsentibus eodem Adriano, & Ioanne Rudgero Rectore Herbipolensi. Acta istorum colloquiorum tunc quidẽ priuatim scripta sunt à Pareo, vt ipsemet fatetur; sed iam primum, post tot annos, non sine suspicione malæ fidei, ab eodem in lucem edita. De hac re expostulat cum illo Becanus. Reliqua ex decursu Epistolæ facile intelliges. Vale, & boni consule.

ijs aduerto, quam tu forte arbitraris, aut saltē præ te fers. Ideoq; statui paucis ea examinare, ac familiariter de toto negotio tecum ratiocinari. Confido non ægre te id laturum. Nec est, quod metuas à me conuitia, calumnias, maledicta. Lubens abstineo ab his omnibus: Neque ingenio meo, aut instituto consentanea sunt. Tu quidem (quod postea obijciam) vix alijs præsidijs in tuo libello vsus es: Sed mihi fixum statutumque est, non regerere maledicta pro maledictis; Sed modeste ac syncere, vt Christianum Theologum decet, tecum disceptare. Ac tria illa potissimum, quæ tuis verbis proposui, breuissime discutiam. Primo, cur toto decennio silueris. Secundo, cur nūc demum, aduersarijs plerisq; vita functis, silentium abrumpas. Tertio, cur tibi potius, quam nobis credi velis. Addam aliquid de Purgatorio & Auctore peccati, de quibus inter nos in colloquijs actum est. Reliqua, quæ cum Molhusino disputasti, nihil ad me spectant. Cum illo transige.

313

1. Cur D. Pareus toto decennio siluerit de Actis Colloquiorum Svvalbacensium?

3. AIs, id æquitati & patientiæ tuæ asscribendum esse. Si ita est, nō inuideo tibi has virtutes, quibus ornatum te esse insinuás. At secus rem habere, facile ex tuis verbis conuincam. In quibus tria reperio, quæ non æquitatē & patientiam; sed animi turbati incōstātiam & acerbitatem manifeste produnt. Audi, obsecro. Primum est: Ante decennium, id est, anno 1609. mense Augusto, scripsisti Epistolam ad Nobilem D. Othonem à Berlips, in qua diserte promittis, te Acta Colloquiorum Svvalbacensium breui in lucem editurum. (Epistola hæc habetur in libello tuo, pag. 131.) Verba Epistolæ sunt hæc. *Dissertationes illas nostras Svvalbachianas & egregios Iesuitarum triumphos stylo populari, vel etiam Latino, optima fide publicare constitui, vt omnibus pateat horum proteruia. Idque faciam, si Deus volet, breui sub vindemiæ ferias.* Secundum est:

In

In præfatione libelli ſic habes: *Ego ſane perpetuum ad hos mihi indixeram ſilentiū, præſertim hac mea ætate, quæ melioribus ſtudiis debetur.* Tertium eſt: In eadem præfatione, poſt pauca, ſic ſubijcis: *Tā atroci ſcandalo, quod Ieſuita Lectoribus calumnia ſua poſuit, adeo me affectum commotumq́ꝫ teſtor, vt ilico de ſilentio abrumpendo cogitarem.*

4. Si hæc vera ſunt, inconſtantem te eſſe neceſſe eſt: Si falſa, mendacem. Inconſtantia in his deprehenditur. Primo, quod ante decennium habueris propoſitum diuulgandi Acta Colloquiorum Svvalbacenſium. Secundo, quod illud propoſitum mutaueris, & perpetuum ſilentium tibi indixeris. Tertio, quod indictum ſilentium non ſeruaueris, ſed ex ſubita animi commotione abruperis. Nullum hic veſtigium patientię: Sed quidquid eſt, inconſtantiam & animi turbationem præ ſe fert. Et quod fieri ſolet, cum inconſtantia mendacium coniunctum eſt. Quando enim, quod tu aſſeris, perpetuum ſilentium tibi indixiſti? Nunquam. Certe non ante decennium. Tunc enim de

venerunt opinionem, vel D. Pareum causam bonam egisse male, vel Iesuitas causam malam contra Euangelium Christi egisse bene: Eos ego rogatos peramanter nunc velim, tantisper vt suum illi suspendant iudicium, donec quæ dicturus sum de historiæ veritate, cognoscant. Æquum est enim, vt duas, quas habēt, aures inter nos diuidant: Cumque prius hauserint ea, quæ pars vna pro sua causa ornanda, purgandaque scripsit & disseminauit varie; etiam posterius legant, & cognoscant ea, quæ pars altera pro asserenda tuendaque causa, non sua, sed Euangelij Iesu Christi, vt iam pridem scripta, nunc tandem diuulgaret, aduersariorum effecit extorsitque improbitas. Sic intelligent, Iesuitarum duorum, D. Becani & D. Molhusini quiritationes, iactantias, victorias, triumphos de D. Pareo esse vanissimos.

8. Hæc tu, Paree. Sed aduerte, obsecro, quam pugnantia sint, quæ pro tua pugnatione adducis. In priori paragrapho, totam culpam conijcis in solum Becanum: in posteriori, æque in Molhusinum. Rursum, in priori allegas tres causas abrupti silentij. Vnam, vt veritatem à mēdacijs vindicares, Alteram,

vt ſcandalũ iuuentutis minueres. Tertiam, vt aſſerendo tuo honori non deeſſes. At in poſteriori, nullam aliam cauſam agnoſcis, niſi ſolius Euangelij Ieſu Chriſti. Et omnino ſecludis tuam cauſam, tuum honorem, tuam apud diſcipulos æſtimationem. Adeo quidem, vt etiam auſis affirmare, hoc intereſſe inter te & nos: quod nos noſtram cauſam, non Euangelij: tu non tuam, ſed ſolius Euangelij defendendam ſuſceperis. Hæc non cohærent, D. Doctor.

9. Vt interim diſſimulem falſitates, quæ vtrique paragrapho inſperſæ ſunt. Aliquas attingam. Primo, ais, te non cauſam veſtram, ſed ſolius Euangelij Ieſu Chriſti contra nos aſſerere ac tueri. At mi homo, præcipua cauſa, quam contra me aſſeris ac tueris, eſt hæc: Caluiniſtas non docere, Deum eſſe authorem peccati. Hæc non eſt cauſa Euangelij Ieſu Chriſti, ſed veſtra. Deinde, ſi cauſam Chriſti aſſeris ac tueris, cur tam tarde id facis? Cur poſt elapſum decennium? adeo negligens in Chriſti

cau-

2. *Cur Pareus nunc demum, aduersariis plerisque vita functis, silentium abrumpat?*

5. QVid alij de hac re ſentiant, facile dictum eſt. Aiunt multa à te conſignata eſſe in Actis Svvalbacenſibus, quæ reuera acta non ſunt: Ideoque ne fraus & impoſtura detegeretur, diſtuliſſe te Actorum editionem in hunc annū, quod ſcires Catholicos omnes, qui teſtes interfuerant, iam certo ex hac vita deceſſiſſe: Nec deinceps metuendum eſſe, ne quis falſitatis te argueret; præſertim cum tibi conſtaret, Becanum, qui ſolus ſuperſtes eſt, in Auſtria commorari, & tam longo locorū interuallo à te diſtare, vt non facile poſſit intelligere, quid tu Heidelbergę ſcriberes, aut comminiſcereris. Nihil errant, opinor, qui ita ſentiunt.

6. Sed tamen, quid tu obtendas, ex te audiamus. Age igitur Paree, quid te impulit, vt abrupto decennali ſilentio, aduerſarijs pleriſque

causa es, vt tot annorum decursu nihil egeris, nihil conatus sis, sed perpetuum silentium tibi indixeris? Et ne nunc quidem, elapso decennio, fecisses quidquam, nisi de tuo honore asserendo ageretur: facile apparet, tuam tibi potius, quam Christi causam cordi ac curæ esse.

10. Secundo ais, nuper à quodam Theologiæ studioso, monstratum tibi esse in meo Tractatu de Deo & Attributis diuinis, *nouum hactenusque te latens mendacium*. Quod illud mendacium? Pareum concessisse, *Deum Caluini esse Diabolum*. Hoc non reperies in isto meo Tractatu. Non enim scripsi te concessisse, Deum Caluini esse Diabolum: Sed, Deum Caluini esse authorem peccati. Deinde falsum est, illud mendacium (vt tu vocas) Deum Caluini, ex tua concessione, esse Diabolum, latuisse te vsq; adhuc annum. Nam ante annos nouem (nempe anno 1610.) illud ipsum, totidem verbis ab Erudito & graui viro per literas ad te perscriptum est, vt diserte affirmas pag. 134. & sequentibus.

11. Tertio ais, hos fortasse, qui Becani & Molhusini chartas legerunt, in eam venisse opinionem, vel D. Pareum causam bonam egisse male: vel Iesuitas causam malam egisse bene. Non ita est. In eam potius venerunt opinionem, Pareum malam causam egisse bene: suam, non bene. Si hoc ęnigma non capis, explicabo. Malam causam egisti bene, id est, eo modo, quo causa mala solet agi bene, nempe per conuitia, falsitates, criminationes. De quibus paulo post. Tuam causam non bene: quia sperabas honori, & æstimationi nominis tui aliquid accessurum, si scriberes. Non est factum. Derogatũ est aliquid: nihil accessit. Et minus tibi nunc creditur, quam ante

12. Quarto ais. Duorum Iesuitarum, D. Becani & D. Molhusini quiritationes, purgationes, iactantias, victorias, triumphos de D. Pareo vanissimos esse. At vbi vnquam in meis opusculis, quæ hactenus scripsi, inuenisti meas quiritationes, purgationes, iactãtias, victorias, & triumphos de D. Pareo, ratione Colloquiorum Svvalbacensium? Nusquam.

318

quam. Tua figmenta, tuæ chimeræ sunt, quas obtrudis. Nihil vnquam scripsi de istis colloquijs, nisi hæc verba: *Dicam, quid nuper contigerit. Autumno superiore noster Nicolaus Serarius, & ego eramus apud acidulas Suvalbacenses. Ibi commode incidimus in Dauidem Pareum Caluinistam, & Professorem Heidelbergensem. Salutauimus hominem perhumaniter, & ille vicissim nos. In progressu, amice ac modeste mihi obiecit, quod in quadam disputatione, quæ typis edita est, scripsissem: Deum Caluinistarum esse authorem peccati. Respondi, me solide id probasse ex verbis & sententiis Caluini. Tum ille: Esto sane, inquit, sit ista Caluini sententia: At nō Caluinistarum. Hic subridens Serarius, ita subiecit: Domine Paree, Hæc lis facile, vt video, inter vos componetur. Sola particula*, starum, *expungatur, & res erit salua. Placuit hoc Pareo, & Colloquium solutum est. Vix Moguntiam reuersi eramus: Et ecce Pareus ad me Epistolam dat, in qua inter alia monet nos nostri officij, hoc carmine:*

Vos quoque promissi memores, delete litura

Ingenua STARVM, impegiſtis quod
male noſtris.

An non fatetur hoc carmine, Deum ex ſententia Caluini eſſe authorem peccati, tametſi Caluinum in hac re ſequi non velit?

13. Hæc ego totidem verbis. (Primo quidem in libello de differentia inter Caluiniſtas, Pelagianos, & Catholicos in Negotio prædeſtinationis, anno 1609. Deinde in Tractatu de Deo & Attributis diuinis, anno 1611.) Nec aliud quicquam. At nihil ibi mearũ quiritationum eſt, nihil iactantiarum, nihil triumphorum de D. Pareo. Si quæ quiritatio eſt, tua eſt. Conqueſtus es, me ſcripſiſſe, Deum Caluiniſtarum eſſe autorem peccati. Nihil ego cõqueſtus. Solum ſcripſi, quod tibi honorificũ eſt, D. Pareum perhumaniter nos reſalutaſſe, & amice ac modeſte mecum egiſſe. Quid hic mali? Non video. Si D. Molhuſinus quiritatus eſt, ſi iactantias, victorias, & triumphos de te ſcripſit ac diuulgauit, cur cum illo, adhuc ſuperſtite, non tranſegiſti? Cur nunc tãdem, illo

illò pridem mortuo ac sepultó, mihi obijcis, quæ ad me non pertinent? Ille, sine dubio, facile pro se respondisset, vt non semel ab eo præstitum est: non minori ipsius laude, quam tua infamia ac dedecore. Scripsit in te, *Speculum miseriarū Parei.* Illud relege, si lubet. Quãquam si tam languente stomacho es, vt ægre possis concoquere (quod supra confitebaris) potius abstinendum esse existimo. Ad alia progrediamur.

3. *Cur Pareus sibi potius, quam nobis credi velit?*

14. AD hanc quæstionem (à qua pendet fides tuæ narrationis de Colloquijs Svvalbacensibus) dupliciter respondes. Primo sic: *De fide narrationis quin quisque sentiat, quod volet, non impedio.* Itaque, per te, vnicuique liberum est sentire, quod vult. Liberum igitur est sentire, narrationem tuam esse mendacem, cui fides haberi nec possit nec debeat. Et sic sentiunt Catholici. Sic plerique Lutherani, qui

te norunt. Sic non pauci ex tuis fratribus Caluinistis, qui iam pridem de mēdacijs te accusarunt. Nosti, qui illi sint. Scaliger est, & quos repetere supersedeo, propter ægram stomachi tui concoctionem.

15. Secundo sic respondes: *Cui vero subdit dubitare, is lecto historiæ prooemio, acquiescet sine dubio. si bonus est: si malus, suo per me fruetur ingenio.* Risi, cum hoc legerem. Primo, quod Lectorem dubitantem de veritate tuæ narrationis, remittas ad tuum procemium, in quo asseris te *fideliter & sine dolo* narrare, quæ gesta sunt. Quasi vero non æque in procemio, ac in ipsa narratione mentiri posses. Secundo, quod addas: *Acquiescet sine dubio, si bonus est.* Quasi bonus non sit, qui tibi fidem non habeat. In vtroque videris hunc circulum committere. Est ne Pareo credendum in narratione Actorum Svvalbacensium? Omnino. Quare? Quia in procemio dicit, se omnia *fideliter & sine dolo* narrare. Sed vnde constat hoc procemium verum esse? Ex ipsa narratione, quæ fideliter

 320

deliter & sine dolo facta est. Sed vnde sciam fideliter factam esse? Ex procemio, in quo id asseritur. Sed quid si procemium sit fallax? Non potest fieri, quia respondet narrationi, quæ vera est. Sed de veritate narrationis quis securum me faciet? Veritas procemij. At ego non credo procemio. Si non credis, abi in malam crucem. Crederes haud dubie, se bonus esses. Itane, mi Circulator?

16. Ego sine Circulo, cãdide & syncere dico, quod res est: Non magis tibi, quam mihi. Imo, tibi nullo modo in narratione Actorum Svvalbacensium credendum esse, propter has rationes. Primo, quia eo ipso, quod nõ ausus fuisti diuulgare narrationẽ, nisi post mortem eorum, qui interfuerunt, reddidisti te suspectum de fide narrationis. Ego è contrario, quidquid scripsi de hac re, ante decennium scripsi, cum adhuc superstites essent, qui testari poterant. Nec vllus mihi tunc contradixit. Ne tu quidem, aut Batauus tuus, quos constat legisse ea, quæ tunc scripsi.

17. Secundo (quod in idem fere recidit) Quando duo litigant de homicidio ante decẽnium perpetrato, & alter alterum reum agit; ei potius credendũ est, qui mox ab initio, cum perpetratũ est homicidium, proposuit narrationẽ rei gestæ, paratus audire testes, qui pręsentes fuerãt; quam alteri, qui ab initio rem totam dissimulabat, & nunc primũ prodit, quando testes mortui sunt. At tu mecum litigas de disputatione ante decennium habita, & alter alteri fugam obijcit. Ac ego quidem mox, peracta disputatione, historiam rei gestæ in lucem dedi, paratus subire censuram eorum, qui erant conscij. Tu vero rem totam dissimulasti, & nunc tandem prodis, quãdo testes mortui sunt. Mihi igitur potius, quam tibi credendum est.

18. Tertio, Qui profitetur se velle fideliter & sine dolo narrare historiam rei gestæ inter duas partes litigantes, debet nudam rei gestæ historiam proponere, & ex se, neutram partem conuitijs aut calumnijs grauare, ne alteri plus

plus æquo addictus, ac proinde partialis esse videatur, cui minime credendũ sit. At tu in prooemio profiteris, te velle *fideliter & sine dolo* narrare historiam rei gestæ inter te & Iesuitas: Et tamen perpetuo insectaris Iesuitas asperrimis verborum conuitijs ac contumelijs: Et è contrario, te ipsum vbique laudas & victorem pronuncias. Igitur alteri parti plus æquo addictus es, vt minime credendum tibi sit. Minorẽ probo ex tuis verbis, quia Iesuitas passim appellas *improbos, proteruos, mendacissimos, calumniatores, versipelles, truculentos, subdolos, perfidos, criminatores, vertiginosos, virulentos.* Taceo cæteras spurcitias, quas verecũdæ aures non admittunt. Quæ omnia satis ꝓdunt, turbato & iracũdo animo te fuisse, cũ hæc scriberes. At de te gloriose vbiq; sentis. *Iesuitæ,* inquis, *mei vnius causa Svvalbachium conuolarunt.* Item, *Si dixero, illos plerumq; dedisse se turpiter, nihil mentiar.* Itẽ, *ego eos disputando huc abegi, vt se conuictos faterẽtur.* Et quæ similia sunt hominis arrogantis de se ipso Encomia. Quis tibi, tam prauis

 affe-

affectibus ac passionibus in vtramque partem laboranti, fidem habeat? Si volebas fideliter & sine dolo historiam scribere, debebas hanc vel similem scribendi formulam vsurpare: *Iesuitæ sic argumentati sunt: Pareus sic respondit*: Quid opus erat conuitijs?

19. Quarto (quod primarium est) Illi minime credendum est in aliqua narratione, qui in eadem narratione de multis mendacijs & contradictionibus aperte conuinci potest: At tu, in narratione Actorum Svvalbacensium, de multis mendacijs ac contradictionibus aperte conuinci potes: Non igitur in ea narratione credēdum tibi est. Minor posset tripliciter probari. Primo, ex nuda mea asseueratione; vt si nude asseram, falsa esse, quæ scripsisti: sicut tu nude asseris, vera esse, quæ narrasti in secunda collatione. Sed is probādi modus non est sufficiens. Tu quidē illo vsus es: sed ex desperatione, quia alium non habebas. Secundo, ex adductione legitimorum testium. Sed quia testes, qui interfuerunt plerisque colla-

latio-

lationibus, mortui sunt; neque à te, neque à me adduci possunt. Interfuerunt Serarius, Adrianus Romanus, Ioannes Rudgerus, Nobilis D. Otto à Berlips, alij plures. Nemo superest. Tu quidem appellas nostram conscientiam in testem: sed ego vicissim tuam appello. Tertio, ex tua ipsius concessione; vt si probem ex tuis verbis & scriptis, te tibi ipsi non constare. Hic modus conuincendi aduersarium efficacissimus est; quem etiam Christus confirmauit in parabola Euangelica, cum dixit, Lucæ 19.22. *Ex tuo ore te iudico, serue nequam.* Hunc modum contra te vsurpabo: & ex tuo ore aperte conuincam, te mendacem esse, cui minime credendum sit.

20. Primo, igitur adduco illas contradictiones, quæ ex tua ipsius confessione hactenus allatæ sunt. Prima est: Parcus perpetuum sibi indixit silentiũ de Actis Colloquiorum Svvalbacensium: Non indixit sibi perpetuum silentium, sed ante decennium promisit se ea diuulgaturum, ac aliquot annis post, eadem recognouit & reformauit,

eo fine, vt diuulgaret: & tandem diuulgauit. Secunda: Pareus non alio fine inductus est ad Acta Colloquiorum diuulganda, quam vt Euãgelij Iesu Christi causam assereret, ac tueretur: Pareus coactus est Acta Colloquiorum diuulgare, vt honorem suum cõtra Iesuitas defenderet. Tertia: Pareum hactenus latuit, à Becano sparsum esse, quod ipse concessisset, *Deum Caluini esse authorem peccati*: Non latuit hoc illum hactenus, sed ante aliquot annos à quodam Medico per literas intellexit. Et sic deinceps.

21. Secundo, in titulo libelli tui sic scribis: *Acta Colloquiorum Swalbacensium, mense Maio, anno 1608. habitorum.* At non sunt habita mense Maio, sed Augusto, vt tu ipse postea fateris, pag. 11. & sequentibus. Et quanquam hic error non magni momenti sit; error tamẽ est: ex quo manifeste colligi possit, nec facile, nec tuto credendum tibi esse, qui in ipso limine à veritate aberraueris. Nosti adagium.

22. Tertio, In præfatione pag. 6. asseris,

seris, te in colloquio mecum habito, *non semel depulisse eam blasphemiã à mente & sententia Caluini*, quasi ipse doceret, Deum esse autorem peccati, & consequenter, Diabolum. At pag. 146. cõtrarium scribis. Nimirum, quod illam disputationem de mente & sententia Caluini in aliud tempus reieceris: & de hac ipsa re scripseris ad me Moguntiam hoc carmen:

Dæmon sitne Deus Caluini, dispicietur
Æquo dehinc calamo: modo possis candidus esse.

Vnde etiam constat, mera figmenta esse, quæ in secunda collatione ais à te allata esse pro Caluini defensione. Nam in ista collatione nihil à te disputatum de Caluini sententia; sed, vt dixi ex tua concessione, omnia in aliud tempus reiecta.

23. Quarto, pag. 10. promittis, te nihil aliud narraturum, quam quod reuera in Colloquijs Svvalbacensib. inter te & Iesuitas propositum & disputatum est. At pag. 15. multa adducis contra

pur-

purgatorium, quæ tamē in Colloquiis proposita & disputata non sunt; vt tu ipse fateris ad marginem, his verbis: *Hæc non dicta tunc, sed adduntur declarationis causa.* Quod vtinam in singulis pagellis ad marginem posuisses. Nam in singulis fere, contexis longas ratiocinationes, quas hoc decennio domi composuisti, & nunquam in colloquio adductæ sunt. Vnde etiam perspicuum est, quam vane & iactabunde scripseris pag. 16. in hunc modum: *Ad illa cum Iesuita non haberet, quod directe responderet* &c. Ad quæ illa, Paree? Nimirum ad illa, quæ immediate præcesserant, de quibus ad marginem: *hæc non dicta tunc, sed adduntur declarationis causa.* Si tunc non dicta, cur triumphas de victoria, quasi Iesuita ad ea respondere non potuerit?

24. Ex his paucis, quæ ex primis pagellis libelli tui desumpta sunt, aperte constat, tibi credi non posse. Reliquas pagellas, quæ multo plures sunt, non attigi, quia ad me non spectant, sed ad Molhusinum: Is, si viueret, paulo se-

ſeuerius tecum ageret, quam ego fecerim.

25. Nunc pro fine huius quæſtionis ſic concludo: De Actis Colloquiorum Svvalbacenſium, tribus modis cõſtare poteſt. Primo, ex aſſeueratione vnius tantum partis litigantis. Secundo, ex aſſeueratione teſtium. Tertio, ex confeſſione illius, contra quem agitur. Si primo modo agendum eſt; ſicut tu aſſeris, veram eſſe narrationem, quam adfers: ita ego aſſero, falſam eſſe. Cur tibi potius, quam mihi credi vis? Si ſecundo, ego ante multos annos ſcripſi de Actis Colloquiorum, cum adhuc viuerent teſtes: tu omnia diſtuliſti poſt mortem teſtium. Tu igitur ſuſpectus es: ego eſſe non poſſum. Si Tertio, ego ex tua confeſſione conuici, mendacem te eſſe: Tu ex mea confeſſione conuincere id non potes. Hæc hactenus.

4. *De Purgatorio.*

26. IN primo colloquio diſputatum eſt de Purgatorio, vt noſti. Ego pro

pro illo astruendo adduxi locum 2. Machab. 12. 43. Vbi Iudas Machabæus iussit offerri sacrificium pro defunctis. Et factum eius ibidem approbatur his verbis: *Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.* Vnde conclusi, quosdam defunctos, post hanc vitam in eo esse loco ac statu, vbi per nostras orationes & suffragia iuuari possint. Eos autem non esse in cœlo; quia qui ibi sunt non indigent nostris suffragijs: Neque in Inferno, quia ibi nulla est redemptio: Ergo in aliquo alio loco distincto, quem nos purgatorium appellamus; Quia animæ defunctorum ibi purgantur, si quid purgandum habent.

27. Tu quidem fateris, me hoc testimonio vsum esse: Sed addis, D. Brederodium, qui tunc aderat, tria obiecisse. Primo, quod libri Machabæorum sint Apocryphi, Ex quibus nihil probari possit. Secundo, quod factum Iudæ Machabæi fuerit superstitiosum. Tertio, quod illi, pro quibus Iudas curauit

rauit

rauit offerri ſacrificium, deceſſerint in peccato mortali, tanquã ſacrilegi; quia rapuerant anathemata per legem prohibita. Purgatórium autem non ſit pro illis, qui moriuntur in peccato mortali.

28. Ego quidem memini, primũ illud obiectum eſſe, nẽpe libros Machabæorũ eſſe Apocryphos: ſed de reliquis duob. nihil memini. Suſpicor, te iſta in Muſæo adieciſſe, vt narrationẽ faceres pleniorẽ, & magis pro tua cauſa plauſibilem. Quod tñ fruſtra eſt, vt facile ex ſingularum obiectionum diſcuſſione conſtabit. Igitur prima obiectio eſt, Libros Machabæorum eſſe Apocryphos. Reſpondeo, quod tunc reſpondi, non Apocryphos, ſed ſacros & canonicos eſſe. Mecum ſentiunt Innocẽtius. 1. Epiſt. 3. ad Exuperium c. 7. Auguſt. lib. 2. de Doctrina Chriſtiana c. 8. Cõcilium Carthag. (cui etiam interfuit Auguſtinus) Gelaſius Papa in Concilio Romano, Conciliũ Florentinũ in ſumma Bartholomæi Caranzæ, Concilium Trid. Et hoc tempore omnes authores & ſcriptores Catholici, toto orbe diſperſi.

At

At Hieronymus, inquis, & quidam alij Patres non ita ſentiunt. Audi, Paree. Hæc duo diſtincta ſunt. Primo, Libri Machabæorum non fuerunt in Canone Iudæorum. Secundo, Libri Machabæorum non ſunt Sacri & Canonici. prius quidem aſſeritur à Hieronymo, & ab omnibus merito aſſerendum eſt. Nam quando Canon Iudæorum ab Eſdra, vel à Synedrio, tempore Eſdræ, fuit conſignatus; nondum exſtabant libri Machabæorum. Quid ergo mirum eſt, ſi in illum Canonem relati non fuerint? At poſterius non reperies in Hieronymo. Nuſquam abſolute aſſerit, libros Machabæorum non eſſe Canonicos, ſed Apocryphos: quanquam aſſerat nõ fuiſſe Canonicos reſpectu Iudæorum: Vel, non fuiſſe relatos in Canonem Iudæorum. Sicut diſerte loquitur Auguſtinus lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 39. Cum ait: *Machabæorum libros, non Iudæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet.*

29. Altera obiectio eſt, factum Iudę Machabæi fuiſſe ſuperſtitioſum. Abſit, D. Paree. Factũ ipſius laudatur in ſcri-

ptura

ptura,vt dixi: Et ante me dixit Auguſtinus in lib.de Cura pro mortuis cap. 1. *In Machabæorum*, inquit, *Libris legimus oblatum pro mortuis ſacrificium.* Et mox addit, quod velim te aduertere: *Sed etſi nuſquam in ſcripturis veteribus legeretur, non parua tamen eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, authoritas: vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum.* An etiam Auguſtinum dices fuiſſe ſuperſtitioſum? Et pro eo, quod ipſe dixit, non eſſe paruam vniuerſæ Eccleſiæ authoritatem, ſuppones illud ex tuo Spiritu, non paruam eſſe vniuerſæ Eccleſiæ ſuperſtitionem? Si hoc facis, damnas Auguſtinum & vniuerſam Eccleſiam, quod eſt temerarium: Si non facis, damnas tuum errorem particularem, quod eſt laudabile. Elige alterutrum.

30. Tertia eſt, Eos, pro quibus Iudas Machabæus curauit offerri ſacrificium, fuiſſe ſacrilegos, ac proinde in peccato mortali ex hac vita deceſſiſſe.

An ergo, si sacrilegi non fuissent, putares recte fecisse Machabæum, sacrificium pro illis offerendo? Si recte, non omnis oratio pro mortuis damnāda est: cur igitur omnem damnatis? Si non recte, q̃d necesse est excipere sacrilegos, cũ omnes, tua opinione, excipiẽdi sint? Et vnde cōstat tibi de illorũ sacrilegio? Fuerint certe auari, raptores, inobedientes; quia contra Dei præceptum abstulerunt aurum & argentum idolorũ. An ideo Sacrilegi? Fuerint ẽt sacrilegi. At non omne peccatum sacrilegij mortale est. Sæpe ob paruitatẽ materiæ, vel alias causas, potest esse veniale. Sed fuerit etiam mortale. Potuit tamẽ, quoad culpam expiari per actũ contritionis, ante mortem. Et, quid si in plerisq; vel saltem in aliquibus, expiatum sit? Vides, quam multa tibi probanda sint, vt vel minimum efficias.

31. Hactenus de testimonio scripturę à me citato. Nunc audiamus, quid tu cum D. Brederodio contra purgatoriũ opposueris. Ais te hæc opposuisse. Primo, quod anima filioli Dauidis recta in

cœlum

cœlum delata ſit, non in purgatorium. Secundo, quod ſimiliter Lazarus, non in purgatorium, ſed in ſinũ Abrahæ ſit deportatus. Tertio, quod latroni dictum ſit, *Hodie mecum eris in Paradiſo*, id eſt, in cœlo. Quarto, quod in Apocalyp. cap. 14. 13. ſcriptum ſit: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis.* Quinto, quod eodem pertineat illud Chriſti, Ioan. 5. 24. *Qui verbũ meum audit, & credit ei, qui miſit me, habet vitam æternam. & in iudicium non venit, ſed tranſijt à morte in vitam.* Ad tria priora ais me aliquid reſpondiſſe, ſed non ſolide: ad reliqua duo nihil habuiſſe, quod reſponderem.

32. Ad tria priora ſic reſpondi generatim: Neminem mortalium, ante Chriſtum, aſcendiſſe in cœlum, ſed Chriſtum fuiſſe primum, qui illuc ingreſſus ſit. Et pro hac reſponſione citaui (non illud, quod tu fingis me citaſſe: *Nemo aſcendit in cœlum, niſi filius hominis*) ſed illud Hebr. 6. 19. *Vſque ad interiora velaminis, vbi præcurſor pro nobis in-*

troiuit Iesus. ex quo dixi aperte colligi, Christum, cum ascenderet in interiora velaminis, id est, in cœlũ, fuisse præcursorem, respectu omnium nostrum, quos ipse redemerat, & quibus ianuam regni cœlestis aperuerat. Neminem igitur, nec filiorum Dauidis, nec Lazarum, nec latronem, ante Christum introisse. Quod autem non citauerim locum à te, sed à me adductum, potes ex eo meminisse, quod Heidelbergam reuersus, cum haberes sub manu commentarios tuos in Epist. ad Hebræos, diligenter conatus sis locum illum explicare, ne tibi videretur fuisse contrarius.

33. Quod porro addis, ad reliqua duo testimonia, me non habuisse, quod responderem; mirum non est, quia illa tunc non sunt proposita, sed postea à te adiecta. Quod video in singulis fere paginis à te factum, vt supra innuaui. Et omnino verisimile est, toto hoc decennio te laborasse in augenda, polienda, & reformanda tua Narratione: Neque attendisse, quam vere, sed quam speciose in

se in lucem prodire posset. Nega, si audes, Iam anteą extorsi à te hanc confessionem: *Hæc non dicta tunc, sed adduntur declarationis causa.* Addo aliam, quam habes pag. 17. *Cum hæc,* inquis, *in ipsis acidulis, duodecimo Iulÿ, anno 1615. recognoscerem*, nimirum addendo, mutando, detrahendo, pro tuo arbitrio. 328

34. Ne tamen videar, ne nunc quidem respondere posse ad ea, quæ hoc decennio, dum Acta Colloquiorum recognosceres, addidisti; Paratus sum singula repetere, & ad singula seorsim respondere: Etiam ad tria illa priora, quæ nunc maiori pompa à te conscripta sunt, quam ante decennium in Colloquium fuerant proposita. Primo igitur sic obijcis, pag. 14. Dauid optabat ire ad infantem defunctum, quando dixit: *Nunc autem, quia mortuus est, cur ieiunem? Nũquid potero reuocare eum amplius? Ego vadam magis ad eum: ille vero non reuertetur ad me.* (2. Reg. 12. 23.) At non optabat ire ad purgatorium, sed ad cœlum: Ergo statuebat, infantem suum non iuisse ad Purgatorium, sed ad cœ-

 lum.

lum. Respondeo, Duplex hic vitium est, Primo, quia maior est falsa. Non enim optabat Dauid ire ad infantem, sed solum dicebat se moriturum, sicut & infans erat mortuus. hoc patet ex antithesi, quam faciebat, quæ est eiusmodi: Ego non potero efficere, vt infans mortuus redeat ad vitam mortalem, in qua ego sum: Sed potius è contrario futurum est, vt ego moriar, sicut & ille mortuus est. Secundo, etiamsi darem (quod minime facio) infantem Dauidis recta iuisse ad cœlum; Inde non sequitur, quod tu infers, Non dari Purgatorium. Non enim necesse est, omnes iustos, qui ex hac vita decedunt, ire ad purgatorium; sed eos tantum, qui aliquid purgandum aut expiandum habent. Infantes autem, qui ante vsum rationis ex hac vita decedunt sine peccato Originali, nihil habent purgandum aut expiandum; quia nullam culpam, aut reatum pœnæ propria voluntate contraxerunt.

35. Secundo obijcis: Lazarus statim post mortem deportatus est in sinum

Abrahæ, in locum ſolatij, vt conſtat ex illis Abrahæ verbis: *Nunc autem hic ſolatio fruitur.* At purgatorium nõ eſt locus ſolatij: ergo non eſt deportatus in purgatorium. Reſpondeo. Eſto: non ſit deportatus in purgatorium. Hinc non ſequitur, ꝙ inferendũ eſt. Non dari purgatorium. Iã ante dixi, nõ omnes iuſtos ire ad purgatoriũ, ſed qui indigent. At nõ omnes indigent. Igitur ex eo, quod Lazarus non iuerit ad purgatoriũ, quia non indigebat: non potes inferre: Neminem ire ad purgatorium: Vel, non dari purgatorium. Sicut ex eo, quod ſani non eant ad Acidulas Svvalbacenſes, quia non indigent; non recte inferes, Neminem ire ad acidulas Svvalbacenſes: Vel, nullas eſſe acidulas Svvalbacenſes. Hoc pueri intelligunt.

36. Tertio obijcis: Chriſtus dixit latroni, *Hodie mecum eris in Paradiſo.* At per Paradiſum, nec infernus, nec Purgatorium poteſt intelligi: Ergo intelligitur cœlum. Reſpondeo. Hic etiam duplex vitium eſt. Vnum ſimile præcedenti. Non enim ſequitur: Latro iuit

ad Paradiſum, & non ad Purgatorium: ergo nullum eſt Purgatorium. Alterũ, quod per Paradiſum putes cœlum intelligi. Non ita eſt. Alioqui Chriſtus, qui dixit, *Hodie mecum eris in Paradiſo*, debuiſſet eodem die aſcendere ad cœlum. At non aſcendit, ſed, vt in ſymbolo profitemur, *Deſcendit ad inferos*. Et poſtea ſurrexit à mortuis; & poſt multos dies aſcendit in cœlum. Quid igitur, inquies, per Paradiſum intelligitur? Respondeo. Status Beatorum; vel vt Theologi vocant, viſio beatifica. Eſt igitur hic ſenſus: Hodie clare videbis diuinam eſſentiam (in qua viſione cõſiſtit vera beatitudo) ſicut & ego video. At nemo, inquies, videt diuinam eſſentiam, ſeu, quod idem eſt, nemo eſt in ſtatu beatitudinis, niſi ſit in cœlo. Erras. Chriſtus in hac vita fuit in ſtatu beatorum; & tamen non fuit in cœlo. Quod etiam dico de Angelis cuſtodibus, qui nobiſcum verſantur. Semper enim *vident faciem Patris, qui in cælis eſt*. E contrario, Lucifer ante peccatum fuit in cœlo, & tamen non vidit clare diuinam

eſſen-

essentiam. Sunt igitur distincta hæc duo: Locus beatorum, &, status beatorum. Seu, cœlum, & cœlestis gloria.

37. Quæres forte, si infans Dauidis; Lazarus, & Latro, non fuerunt in cœlo, ante Christi ascensionem, vbi ergo fuerint? Ego vicissim quæro, vbi fuerint animæ eorum, qui post mortem, iterũ ad vitam resuscitati sunt? Quo pacto ab Helia resuscitatus est filius viduæ Sareptanæ (3. Reg. 17. 20.) Ab Heliseo, filius Sunamitidis (4. Reg. 4 34.) Ab ossibus Helisei, quidam alius, cuius nomen non exprimitur (4. Reg. 13. 21.) A Christo, filia Iairi, principis synagogæ (Lucæ 8. 54.) Et filius viduæ in Naim. (Lucæ 7. 15.) Et Lazarus in Bethania (Ioan. 11. 43.) Ab Apostolo Petro, Tabitha (Act. 9. 4.) A Paulo, Eutychus adolescens (Act. 20. 10.) Denique, tempore passionis Christi, *monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.* (Matth. 27. 52.) Vbi, inquam, animæ horum fuerunt, antequam ad vitam reuocarentur? Nõ in Inferno; quia ibi nulla est redẽptio.

Nec in cœlo; quia alioqui non fuiſſet beneficium, ſed pœna, ſi ex cœlo & cœleſti gloria debuiſſent redire ad hanc vitam mortalem. Supereſt ergo, fuiſſe in aliquo alio loco, qui à cœlo & Inferno diſtinguebatur. Idem ergo dicam de Infante Dauidis, Lazaro & Latrone.

38. Quarto obijcis illud Apoc. 14. 13. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis: Opera enim illorum ſequuntur illos.* Reſpondeo. Hoc nihil facit contra Purgatorium. Nam ibi agitur de tempore extremi iudicij, in quo illi, qui adorauerunt beſtiam, id eſt, Antichriſtum, damnabuntur ad perpetuos cruciatus: Qui autem illi reſtiterunt, & pro Chriſto mortui ſunt, accipient præmium beatitudinis. Vnde ſicut de prioribus dicitur; *Fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum, nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt beſtiam & imaginem eius*: Ita de poſterioribus ſubijcitur; *Beati mortui, qui*

in

 331

in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis, quos pro Christo perpessi sunt. *Opera enim illorum sequuntur illos*, id est, propter bona opera, & certamina contra AntiChristum suscepta, accipient æternam retributionem. Igitur ex hoc loco solum colligitur, post diem Iudicij non fore Purgatorium: sed alios ituros ad cœlum, qui pro Christo laborarunt: Alios ad damnationem, qui Antichristum secuti sunt. Nemo hoc negat.

39. Quinto obijcis illud Christi, Ioan. 5. 24. *Qui verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed transijt à morte in vitam.* Non dicit, inquis, Transiuit à morte in purgatorium, sed in vitam æternam. Respondeo. Hic tria explicanda sunt. Primo, quid intelligatur per mortem. 2. Quid per vitam. 3. Quid per iudicium. Tu omnia ista male interpretaris. Per mortem, intelligis mortem corporalem, qua

ex

ex hac vita decedimus. Per vitam, intelligis vitam æternam, quæ datur post mortem corporalem. Per iudicium, intelligis illud, quo quis iudicatur ad pœnam Purgatorij. In omnibus erras. Per mortẽ, intelligenda est sententia mortis æternæ, cui omnes homines subiecti sunt propter peccatum primi parentis (Rom. 5.12.) Per vitam æternam, intelligẽda est vita gratiæ, quæ est quasi via seu dispositio ad vitam æternam. Sicut patet Ioan. 17.3. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Vbi fides in Deum & Christum, vocatur vita æterna, quia est via & præparatio ad vitam æternam. Denique, per iudicium, intelligendum est iudicium legis.

40. Hæc omnia patent ex similibus Christi verbis: præsertim ex illis, Ioan. 3.17. *Non misit Deus filium suum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est.* Quasi dicat: Ego non veni ad iudicandos homines, sed ad saluandos. Vel enim credunt

dunt in me, vel non credunt. Si credũt, 332
non iudico eos ad mortem, sed à sententia mortis, cui erant obnoxij, transfero ad vitam. Si non credunt, ne sic quidem eos iudico, quia iam ante per legem iudicati sunt, ob legis transgressionem.

41. Item ex illis, Ioan. 3. 36. *Qui credit in filium, habet vitam æternam*, nempe in spe & promissione: *Qui autem incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Quæ est illa ira? Sententia mortis æternæ, quæ in principio mundi super omnes filios Adæ denunciata est. De qua Apostolus Eph. 2. 3. *Eramus natura filÿ iræ, sicut & cæteri.*

42. Itaque sensus illius loci, non est hic, quem tu fingis: Qui credit in Christum, statim post mortem corporalem transibit ad vitam æternam, sine vllo purgatorio: Sed est iste, quem scriptura ostendit: Qui credit in Christum, cum antea non crederet, transiuit de sentẽtia mortis ad vitam gratiæ, cum spe & promissione vitæ æternæ: Nec amplius est filius iræ, sed adoptionis: Nec iudicatur

catur per legem, tanquam reus; ſed per ſuſceptionem fidei, liber eſt à iudicio legis. An ideo poſt hanc vitam nullum eſt purgatorium? Non ſequitur.

43. Vbi obiter notãdum eſt, duplex eſſe iudicium: alterum Legis, alterum Iudicis. Lex dicitur iudicare, quia qui peccat in legem, per ipſam legem iam morti addictus eſt, quoad reatũ ſeu obligationem; Tametſi ſententia Iudicis nõdum ſit lata. Iudex dicitur iudicare, quia profert ſententiam mortis in trãſgreſſores legis, quoad executionem. Igitur qui in Chriſtum non credunt, ſunt quidem iudicati per legem, quatenus ſunt rei damnationis æternæ, propter legis tranſgreſſionem: Sed nihilominus iudicabuntur à Chriſto, qui in illos ſententiam feret quoad executionem. Hoc Chryſoſtomus hom. 27. in Ioannem, explicat à ſimili. Nam qui homicidium committit, eo ipſo momento, quo illud committit, condemnatur à lege, tanquam reus mortis: Et poſtea condemnatur à Iudice, vt mortem reipſa ſuſtineat.

44. Pu,

333

44. Puto tibi iam satisfactum esse de Purgatorio, quod tu Papisticum vocas. (Et vere Papisticum est, quia Caluinistæ eò non veniunt.) Sed nondum mihi satisfactum est de Purgatorio, quod ego ante aliquot annos Caluinisticum appellaui. Et fundatur in his principijs. Primo, quod peccatum Originale nihil aliud sit, quam *prauitas naturæ, cæcitas mentis, & auersio voluntatis à Deo, cum reatu pœnæ æternæ*, vt tu ex Caluino definis in tuis thesibus de peccato. Secundo, quod hoc peccatum maneat in Caluinistis, quamdiu in hac vita degunt, vt docet Caluinus lib. 2, instit. cap. 1. paragrapho 8. & alibi. Tertio, quod nihil immundum & inquinatum possit intrare in regnum cœlorum. (Apoc: 21. 27.) Ex his principijs sic conclusi: Nullus immundus & inquinatus potest intrare in regnum cœlorum, nisi prius purgetur & mundetur: Atqui Caluinistæ, quamdiu hic viuunt, sunt immundi & inquinati propter peccatum Originale: Ergo non possunt intrare

in

in regnum cœlorum, nisi prius mundentur & purgentur. Non purgantur autem in hac vita, quia semper hic manent obnoxij peccato Originali: Ergo, si salui esse velint, post hanc vitam purgari necesse est: Ergo datur aliquod Purgatorium pro Caluinistis, post hanc vitam. Hoc fusius disputaui in peculiari opusculo de Purgatorio Caluinistarum, ante complures annos. Sed nihil hactenus responsum. Tu, si quid habes, respõde. Sin minus, fatere quod res est.

5. *De Authore Peccati.*

45. IN altero Colloquio dixi, quod verissimum est, Deum ex sententia Caluini esse auctorem peccati. Et probaui ex ipso Caluino, qui lib. 1. inst. c. 18 §. 3. sic scribit: *Iam satis aperte ostendi, Deum vocari eorum omnium auctorem, quæ isti Censores volunt otioso tantum eius permissu contingere.* Vbi diserte loquitur de Peccatis, de quibus disputare cæperat, ac nominatim de cæcitate & Tyrãnide Achabi; De incestu Absalonis;

De

De conuitio Semei; De Apostasia decem tribuum; De cædibus & rapinis Chaldeorum in Iudæa; De rabie Iudæorum in Christum; De iniquo Pilati iudicio; & de alijs similibus. Horum omnium ait authorem esse Deum; ridetque Catholicos Theologos, qui hæc sola Dei permissione dicunt euenire. 334

46. Quid tu ad hæc, Paree? Nihil tunc quidem. Nam (vt tu ipse fateris, pag. 146.) hanc quæstionem in aliud tempus seruasti disceptandam. Nec tamen toto decennio disceptasti. Nunc tandem hoc anno (cum scires me procul abesse in Austria; & alios, qui interfuerunt Colloquio, ex hac vita decessisse) fingis te respondisse, Caluinum eò loco, quem allegaui, non loqui de peccatis hominum, sed de occultis Dei iudicijs. Vt hic sit sensus: Deum esse authorem suorum iudiciorum, & non otiosum permissorem.

47. Mira res. Vt ex mera pertinacia defendas Caluinum; & te, & ipsum mendacem facis. Te quidem, quia dicis te hanc responsionem dedisse ante decennium,

nium, quod eſt falſum, vt ex tua conceſſione demonſtraui. Caluinum vero, quia ipſe loco citato diſputat contra Scholaſticos Theologos, aſſerentes ea, de quibus ſermo eſt, fieri Deo permittente, non authore. At Scholaſtici nunquam dixerunt, occulta Dei iudicia fieri, Deo ſolum permittente, & nõ authore. Ergo ſi tu Caluinum ſic explicas; facis eum mendacem. Quod ſi adhuc tergiuerſaris, accipe hunc ſyllogiſmum: Qui aſſerit Theologos Scholaſticos docere, occulta Dei iudicia contingere ſola Dei permiſſione, mendax eſt; quia hoc non docent Theologi Scholaſtici: At Caluinus, te interprete, aſſerit Scholaſticos Theologos docere, occulta Dei iudicia contingere ſola Dei permiſſione: Ergo Caluinus, te interprete, mendax eſt.

48. Sed audiamus ipſum Caluinũ, qui optimus ſuæ ſententiæ interpres eſt. Igitur lib. 1. Inſtit. cap. 18. §1. ſic ait: *Abſalon inceſto coitu Patris thorum polluens, deteſtabile ſcelus perpetrat. Deus tamen hoc opus ſuum eſſe pronunciat.* hoc

nullo

nullo modo poteſt intelligi de occulto Dei iudicio; ſed, ſicut verba ſonant, de inceſto coitu Abſalonis, de deteſtabili ipſius ſcelere, de opere, quo thorum Patris polluerat. Itaque ex mente Caluini, Deus hoc deteſtabile ſcelus Abſalonis, pronuntiat eſſe ſuum opus: Vel, ſe eſſe authorem illius deteſtabilis ſceleris. Nulla hic fit mentio occulti Dei iudicij. Conſidera hoc Domine Paree, & poſt alterum decennium reſponde.

6. De aliis quibuſdam occurrentibus.

49. DE duobus punctis præcedentibus, nempe de Purgatorio & de authore peccati, inter nos duos actum eſt. De quibus ſufficiant, quæ dixi. Sunt alia nonnulla, quorum à te mentio fit in conficta actorum narratione. Ex ijs pauca diſcutiam. Nam omnia, propter ineptias, non lubet.

Primo igitur pag. 4. de Ieſuitis ſic ſcribis: *Quos noui otio abundare: aduerſarios, per quos inclareſcant, ſtudioſe ſectari: dicacitate ſuperare: ad nullum men-*

dacium erubescere: ex regulæ deniq; suæ instituto in animum induxisse suum, nulli cedere, nunquam tacere. Grauia sunt hæc, Parce. Sed tot calumniæ, quot sententiæ. Prima est, quod otio abundemus. At perpetuo versamur in publica Theologiæ, Philosophiæ, & Humaniorum literarum professione; in docendo catechismo; in habendis ad populum cōcionibus; in audiendis pœnitentium confessionibus; in visitandis ægris & captiuis; in refutando Pareo & alijs hęreticis. Adeo quidem, vt sæpe conqueramini, nos plus negotij vobis facescere, quam vllos alios. Hæc non sunt hominum otiosorum, sed strenue laborantium, nisi hoc voces otium, non ducere vxorem; non litigare cum famulis & ancillis; non solicitos esse de alenda domi prole, aut filijs in matrimonium collocandis; non immergi in quotidianas curas rerum temporalium. Si hoc, tua opinione, otium est; fateor nos otiosos esse.

50. Secunda est, quod studiose sectemur aduersarios, per quos inclarescamus,

 336

ſcamus, id eſt, quod Becanus, Serarius, Molhuſinus, *vnius Parei cauſa* (vt tu interpretaris) Svvalbachium conuolauerint, id maxime conſectantes, vt cõtra tantum virum, tam celebrem Theologum, tam fortem ac robuſtum aduerſarium, poſſint diſputationẽ inſtituere: atque adeo ex ampliſſimo, & toto terrarum orbe clariſſimo ipſius nomine aliquam laudem ac gloriam aucupari, quam aliunde ſperare non poterant. Si hoc vis, Paree, nimium tibi blandiris. Certe Serarius & ego, non tui, ſed Principis Ratziuilij cauſa, qui nos humaniter inuitauerat, Svvalbachium conuolauimus. De te, ne cogitaueramus quidem, cum Svvalbachium iremus. Sed tu fingis chimeras, quæ non ſunt. Nec tui Caluiniſtæ tanti te æſtimant, quanti tu te ipſum. Nuper, cum ad Synodum nationalem in Holandiã vocati eſſent; excluſus es, & domi ad cuſtodiendas ſarcinas relictus.

51. Tertia eſt, quod dicacitate ſuperemus. Sed quid intelligis per dicacitatem? Si hoc ſolum vis, Ieſuitas eſſe dica-

ces, id est, multos libros scribere, frequentes ad populum conciones habere, quotidie iuuentutem instituere; fateor id verum esse. Sed hoc laude, non vituperio dignum est. Si autem sic statuis, Iesuitas esse dicaces, id est, multa conuitia dicaciter in alios conijcere; á tibi ipsi, & tuis Caluinistis iniuriam facis. Vos n. in hac palæstra palmã fertis. Et quod verissime dixero, inter vos ipsi certatis, quis dicacissimus haberi possit. Audi certamen inter te, Scaligerum, & Brederodium. Omnes Caluinistæ estis. Sed quis dicacissimus? Scaliger in Elencho vtriusque orationis chronologicæ, ait, te esse hominem *insanum, arrogantem, idiotam, stercora colligentem, prophanitatum buccinatorem, asininum, Sycophantam, Helleborismo egentem mendacem, communi sensu destitutũ.* Tu vero, ne dicacitate inferior sis, non parcis illi. Nam in Epistola ad amicum anonymum scribis, Elenchos Scaligeri esse *insanos Verrinos maledicos futiles, dicaces, impios, vanos ridiculos, spurcos: oletis, stercoribus, sterquiliniis, latrinis, clo-*

acis

acis lutulentis oletatos: plenos dicteriorum, probrorum, Sarcasmorum, Scommatum, aculeorum, corybantiasmorum, Hellebo-rismorum, & similium gryphorum. Brederodius neutri vult cedere. Certe in Apologia sua pro Christiano Batauo, vix aliud eructat, quam *lupanaria, lenones, meretrices, scortatores, spurios, stupra, adulteria, incestus, veneficia, cloacas, perfidias, proditiones, Sicarios, incendiarios, plagiarios, raptores, ardeliones, archiscurras, antichristos, lupos, apostatas, impostores, viperas, fædifragos, Sycophantas, Sophistas*; Et sexcenta similia phlegmata, quibus cor ipsius plenum esse necesse est, iuxta illud Christi, Matth. 12.34. *Ex abundantia cordis os loquitur.* Quis vnquam Iesuitarum his tot scommatibus ac calumnijs in alterum vsus est? Nemo. Vobis debetur hęc prærogatiua.

52. Quarta est, quod ad nullũ mendacium erubescamus, Hanc etiam laudem vobis reseruate. Scaliger, vt iam dixi, ait te mendacem esse. Vel id verũ, vel falsum est. Si verum, mendax es.

Cur non erubescis? Si falsum, ipse mendax est. Cur non erubescit? Optime in vos quadrat illud Ieremiæ 6. 15. *Confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt.* Sed de hac vestra laude sat multa dixi in priuilegijs Caluinistarum, quæ communi populorum ac gētium consensu approbata sunt. Exemplar eorum apud te est. Si lubet, inspice.

53. Quinta est, quod ex regulæ nostræ instituto, nulli velimus cedere, nūquam tacere. Nescio, an vnquam regulæ nostræ institutum inspexeris. Quidquid sit, dicam tibi candide, quod res est. In ijs, quæ ad fidem & religionem tuendam spectant, nulli cedimus Caluiniano, nulli Lutherano, nulli alteri aduersario: semper parati viua voce, calamo, priuatim, publice, pro Ecclesia Christi pugnare: nullum certamen defugere; nullū laborem formidare. Hoc ægre vos habet. Velletis nos cedere, tacere, dissimulare, canes mutos esse. Nimirum, vt submotis Iesuitis, liceat vobis impune grassari in gregem Christi, Ecclesiam lacerare, religionem euer-

tere,

tere, hæresin propagare. Frustra est. Quanto vos magis sæuitis, & Catholicos persequimini: tanto nos ad resistẽdum efficimur alacriores. Nec est, Paree, quod aliud à nobis exspectetis. Hoc regulæ nostræ institutum postulat. In eo persistimus, quam diu viuimus.

54. Pergo ad reliqua. Secundo pag. 7. sic scribis: *Interfuit plerisq; Collationibus D. Romanus, etiam hodie, nisi fallor, superstes: sicut & D. Rudgerus, Herbipolensis Collegij Iesuitici Rector, quorum ego testimonia, in hac causa de Fide historiæ, libere appello.* Neuter, cum hæc scriberes, erat superstes. Neque te hoc latuit, Paree. Nihilominus de industria posuisti illã particulam, *Nisi fallor*, vt alios falleres. Nempe, vt putarent vere ac syncere te agere, cum tam libere ac confidenter audeas appellare ad testimonia eorũ, qui adhuc viuunt, & rei gestæ interfuerunt. Atque vtinam viuerent. Satis scio, non libere, sed anxie; non confidenter, sed renitente conscientia, ad eorum testimonia appellares. Ego, cũ

viuerent, eorum teſtimonia audiui. Quid ergo teſtati ſunt? Hoc ipsũ, quod Molhuſinus ſcripſit ad nobilem virum D. Othonem à Berlips. Meminiſti, opinor. Nimirum, Pareum, propter ineptas & male fundatas reſponſiones, publico ludibrio fuiſſe expoſitum.

55. Tertio pergis ibidem: *D. Serarij in ſecunda collatione, cui ſoli adfuit, laudaui & laudo ingenuitatem. Is tertio mox menſe poſt, vt fama erat, fatis conceßit: ipſe ſibi factus vates. Rogatus enim à me, quotum ageret annum, Reſpondit, vltimum.* Ex vno ore calidum & frigidum efflas, D. Paree. Laudas hic Serarium Ieſuitam. Et recte. At pag. 4. eundem Serarium, Becanum, & Molhuſinum appellas vultures. Et paulo poſt, omnes omnino Ieſuitas, & eorum Regulam ac inſtitutũ contumelioſe inſectaris. Quę hæc inconſtantia? Si Serarius tibi ingenuus eſt. Cur vulturi ſimilem facis? Sed latet myſterium, quod non omnes intelligunt. Tu quidem obſcure illud inſinuas, pag. 26. At ego clarius explicabo. Eſt autem hujuſmodi. Tunc temporis

poris inter te & Scaligerum vigebat controuersia chronologica, quę in magnas angustias & miserias te adegerat. Non enim, in ista quidem materia, par eras Scaligero. Et tametsi ambo essetis Caluinistæ, ipse tamen publico scripto pronunciabat te mendacem & ignorantem, vt supra recensui. Quid faceres? Ex vna parte regerebas conuitia, sat multa, vt vestri moris est: Ex altera, quærebas patronum, qui tibi assisteret. Oportune aderat Serarius, Scaligeri hostis. Igitur ab eo subsidium poscebas. Nec tunc quidem, ipse abnuebat. Ab eo tempore cœpisti laudare hominis ingenuitatem. Bene quidem. Sed constanter debebas hoc facere: & non subito, quem ingenuum dixeras, vulturi comparare. Quod addis, tertio post mense, fatis eum concessisse, non ita est. Vixit vsque ad finem Maij anni subsequentis. quod autem rogatus, quotum annum ageret, responderit, vltimum se agere; voluit significare, hominem Christianum ita debere viuere, quasi non diu sit victurus.

56. Quar-

56. Quarto progredieris ad Molhusinum, de quo sic scribis: *D. Molhusinus, an & quando in viuis esse desierit, certo dicere non habeo: nisi quod vago rumore accepi, Treuiris obijsse. Singulari enim instituto hæc societas suorum funerationes occultat; vt immortales videri possint.* Iterum redis ad institutum nostræ societatis. Et nisi tam crasse hallucinareris, merito posset quispiam suspicari, profugum Iesuitam te esse: Ac omnia Iesuitarum secreta habere cognita & perspecta. At aliter res habet. Ignoras institutum Societatis. Et quod hic ais, *Societatem singulari instituto occultare suorum funerationes, vt immortales videri possint*; ex mera calumniandi libidine facis. Contrarium apud nos fit. Quando quis moritur, mox fiunt publica Missarum sacrificia pro ipsius anima: adornatur publica sepultura: legitur publice officium defunctorum: scribitur ad singula Societatis Collegia toto orbe dispersa, vt fiant solita suffragia: affiguntur chartæ, quibus preces indicuntur, Deniq; sic instituuntur omnia,

vt

vt nullus occultandi aut ignorandi ſit locus. Norunt hoc adoleſcentes, qui apud nos literis operam nauant: norunt Ciues, apud quos viuimus: norunt exteri, ad quos ſubito hæc omnia deferũtur. Neq;, qui mortales nos eſſe experimur, mendacio immortalitatem affectamus. Alia immortalitas eſt, ad quam ſuſpiramus: non in falſa hominum perſuaſione, ſed in cœleſti gloria ac fœlicitate. Hanc tibi opto: illam, ſi quæris, non inuideo.

57. Quinto pag. 35. ais te reſpondiſſe Molhuſino, Sanctos in cœlis non intelligere vel audire particulares noſtras neceſſitates & gemitus. Et citaſſe illud Iſaiæ 63. 19. *Abraham neſcit nos, & Iſrael non agnoſcit nos.* Et pag. ſequenti addis, Polonum quendam iuuenem voluiſſe Molhuſino hærenti, & à te cõſtricto ſuccurrere, ſed à te cohibitum eſſe. Te tamen neſcire, quid dixerit. Imo ſcis, quid dixerit: Sed non audes promulgare. Ego promulgabo. Cum proferres locum illum, *Abraham neſcit nos*, ſubiecit adoleſcens ille, non mi

nus

nus facete, quam oportune: Bene dicis, D. Doctor: Abraham nescit vos Caluinistas. Excitatus est risus: Tu, vt rem dissimulares, subiecisti; *Tace quæso: Loquatur Magister pro seipso.* Hæc vera historia est, & multorum testium assertione confirmata.

AD

DE POSTERIORI parte Epiſtolæ.

T etiam hanc partem intelligas, ſic accipe. Ante annos duodecim ſcripſi tractatum de fide hæreticis ſeruanda. Bis illum oppugnauit Batauus Caluiniſta, amicus Parei: bis repulſus eſt. Et iam ſilet toto decennio. Pareus, quam diu Moguntiæ fui, nihil vnquam tentauit. Nunc demum ante annum, quod ſciret me Viennæ in Auſtria commorari, in abſentem verbo & calamo debacchatus eſt: confidens, ex tam longa locorum diſtantia, nullam ſe plagam à me accepturum. Et forte ſecurus fuiſſet, ſi Viennæ manſiſſem. Ibi enim de Pareo, vel Parei libellis, vix aliquid in publico auditur. Verũ aliter res accidit. Superiori menſe ex Auſtria Moguntiam redij. Ibi libellus, quem in me ſcripſit, mihi oblatus eſt. Inſpexi, legi, refutaui: vt iam videbis.

POSTERIOR PARS EPISTOLÆ

DE

FIDE HÆRETICIS seruanda.

1. NOn ægrè feras, D. Paree, si diutius te interpellem, quam velis. Occurrit aliud, quod suggeram. Cũ istis diebus discuterem Acta Colloquiorum Svvalbacensium à te conscripta, accessit Canonicus Moguntinus, amicus meus, & ecce alterum tuum Libellum exhibuit, cum hac inscriptione: *Oratio inauguralis de fide hæreticis seruanda.* Ac simul insinuauit, in eo diserte me perstringi, & perfidiæ Magistrum appellari. Facile id credebam; præsertim quod ex priori tuo Libello probe iam nossem; familiare tibi esse, conuitijs ac maledictis aduersarium impetere. De quibus nihil dicam vlterius. Maneant

neant tibi tua conuitia. De re ipſa, quæ in controuerſiam venit, tecum agam.

2. Igitur ex meo Tractatu, de fide hæreticis ſeruanda, tranſcribis & exagitas hæc principia à me poſita.

Primum: In promiſſis, pactis, & conuentis ſeruanda eſt fides hæreticis: modo promiſſa, pacta, & conuenta ſint alias licita & honeſta.

Secundum: Libertas fidei ac religionis illicita eſt; & Doctrinæ Chriſtianæ contraria; & Reipublicæ noxia ac pernitioſa.

Tertium: Princeps Catholicus, non poteſt præcipere, approbare, aut introducere libertatem religionis; ſed omnibus modis, quantum fieri poteſt, impedire. Si tamen impedire non poſſit ſine maiori incommodo boni publici; poteſt eam tolerare, tãquam minus malum, ad euitandum maius malum, quod alioqui ſequeretur. Et, ſi paciſcatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, quam ſine maiori detrimento impedire non poteſt, fides pacti ſeruanda eſt.

Quartum: Promiſſum vel pactum per vim aut metum iniuſtè extortū, reſcindi poteſt; ſi is, qui iniuſtè vim aut metum paſſus eſt, id poſtulet.

3. Agnoſco hæc principia à me poſita. Quid tu vero, D. Parec? Ais primum principium deſtrui per annexam hanc clauſulam: *Modo promiſſa, pacta & conuenta ſint alias licita & honeſta.* Vnde apparet, clauſulam illam, ex tua quidem ſententia, tollendam eſſe: Et abſolute aſſerendum, in quibuſcunque pactis ac promiſſis, etiam illicitis & inhoneſtis, fidem ſeruandam eſſe. Quod neſcio, an apertè auſis profiteri. Tertium principium nihil aliud eſſe affirmas, quam *vafrum perfidiæ tegumētum ac ludibrium.* De reliquis, vera an falſa ſint, diſertè non dicis. Omnia tamen vellicas, arrodis, & miras conſequentias inde deducis. Vno verbo: Iracunde & faſtidiosè deſpuis, quidquid à me poſitum eſt. Sed obſecro, ſepone aliquantulum iſtam animi tui turbationem; & pacatè audi, quæ pro me allaturus ſum. Forte aliter ſenties, quam hactenus.

4. Ac

 343

4. Ac initio quidem postulo, quod negare non potes, vt remotis cõtrouersijs domesticis, quæ inter Pontificios & Caluinistas consistunt, hoc vnum præcisè nunc agamus: An hæreticis, qui verè hæretici sunt, seruanda sit fides, nec ne? Neque misceamus odiosas illas & particulares quæstiones: An Pontificij, an Lutherani, an Caluinistæ verè hæretici sint? Maneamus in thesi generali, De hæreticis, qui verè sunt hæretici. Aut si lubet speciatim descendere ad hos vel illos in particulari; descendamus ad eos, qui & vestra, & nostra opinione, verè hæretici sunt, vt Donatistę, Manichæi, Ariani. Sic enim futurum est, vt de fide hæreticis seruanda, maiori fide ac cãdore inter nos agatur. Hoc iacto fundamento, accuratè examinemus, an principia à me posita, vera sint, necne. Neq; vel tu cogites, Caluinistas à Pontificiis; vel ego cogitem, Pontificios à Caluinistis, pro hæreticis haberi. Hæc enim cogitatio solet turbare animum, vt sincerè iudicare vel non velit, vel ægrè possit. Est igitur

PRIMVM BECANI PRINCIPIVM.

5. *In promissis, pactis, & conuentis, seruanda est fides Manichæis & Donatistis, etiamsi verè hæretici sint: modo promissa, pacta, & conuenta sint alias licita & honesta.*

HVius principij duæ sunt partes. Vna, in promissis, pactis, & conuentis, fidem hæreticis seruādam esse: Addo, nec minus hæreticis, quam Catholicis. Ratio est, quia obligatio seruandæ fidei in promissis & pactis oritur ex virtute veritatis, fidelitatis, & iustitiæ, vt fusè in supradicto meo Tractatu demōstratum est. Neque tu id negas, sed approbas. Iam vero virtutes illæ æquè nos obligant, siue paciscamur cum hæreticis, siue cum Catholicis. Sicut enim veritas me obligat, vt non mentiar Catholico; fidelitas, vt non sim perfidus Catholico; Iustitia, vt non faciam iniuriam Catholico: ita etiam me obligant, vt non mentiar, non sim perfidus, non sim iniurius hæretico.

6. Hinc sequitur, si Catholicus paciscatur cum hæretico de cōmutatione

ne aut venditione fundi, de feudo, emphyteusi, piscatione, venatione, de saluo conductu, de dote matrimoniali, de subsidio in iustum bellum conferendo, & de alijs similibus, quæ iure gentium concessa sunt; pacti fidem seruandam esse. Nunquid idem sentis, D. Paree? Si sic, mecum sentis. Sin aliter, iam tuo ipsius iudicio perfidiæ Magister es. Hũc enim titulum tribuis illis, qui vel negant, vel tua opinione videntur negare, fidem hæreticis seruandam esse.

7. Altera pars continet hanc clausulam: *Modo promissa, pacta & conuenta sint alias licita & honesta.* Quid censes, Paree? Rectene posita est hæc clausula, an tollenda? Si ais recte positam esse, mecum sentis. Neque verum est, primum principium per appositionem illius clausulæ destrui ac euerti. Si ais tollendam esse (sicut præ te fers) quid respondebis vtriusque Iuris Doctoribus, qui mecum docet, promissiones etiam iuramento confirmatas, si sint de re illicita vel turpi, seruandas non esse? Audi ipsorum verba. In iure ciuili sic ha-

bes: *Legibus expressum est, illicitæ rei iusiurandum seruari non oportere.* (L. Imperialis, §. quod eis permittitur, Cod. de Nuptijs.) In iure autem canonico, præsertim apud Gratianũ, causa 22. quæst. 4. hæc passim obuia sunt. Primo: In malis promissis rescinde fidem. 2. Non est obseruandum sacramentum, quo malum incautè promittitur. 3. Magnæ sapientiæ est, reuocare hominem, quod male locutus est. 4. Si aliquid forte incautius nos iurasse contigerit, quod obseruatum in peiorem vergat exitum, illud salubriori consilio mutandum nouerimus. 5. Iuramenta illicita laudabiliter soluuntur; damnabiliter obseruantur. 6. Iuramentum non est vinculum iniquitatis.

8. Quod etiam varijs exemplis in vtroq; iure confirmatur. Primo, exemplo Herodis, qui peccauit seruando illicitam promissionem ac iuramentum. (can. Est etiam, 22. quæst. 4.) Secundo, exemplo Dauidis, qui laudatur, quòd non seruauerit iuramentum, quo promiserat se interfecturum Nabal. (can. si ali-

aliquid, ibidem.) Tertio, exemplo mulieris adulteræ, quę iurauerat se adultero adhęsurã. Et quia hoc non fecit, non censetur violasse iuramentũ, sed prudẽter omisisse. (can. Mulier, ibidẽ.) Quarto, exemplo cuiusdam Hubaldi, qui iurauerat, se concubinam suam velle accipere in vxorẽ; & ꝓpriam matrẽ cũ fratrib. è domo expellere, nec vllã eis alimoniam p̃stare. Cui suasum fuit, vt posteriorẽ partem iuramenti, vtpote illicitã non seruaret (can. inter cætera, ibidem.) Quinto, exemplo mulierum scenicarũ, quę iuramento promiserant, se ꝑmansuras in suo peccato; & libidinis infamia. Quibus responsũ est ab Imperatore, tali iuramento ac ꝓmissione eas non obligari. (L. citata, C. de Nuptijs.)

9. Si hæc vera sunt (de quo nec Theologos, nec Iureconsultos vestros Heidelbergenses dubitare, certo mihi persuasum est) necessario sequitur, clausulam illam, quam addidi: *Modo promissa, pacta & conuenta sint alias licita & honesta*; omnino addendam esse. Et, si illorum iudicio, addenda est, non rectè à te

dictum, primum principium per illam clausulam destrui ac euerti. Hic velim, sincere tuam mentem aperias. Quod si contemptu vtriusque iuris & Interpretum authoritate, putes te plus sapere, quam illi sapiant; & pertinaciter asseras, supradictam clausulam submouendam esse; responde ad hunc casum, quē propono. Pareus cum Catharina pactus est de adulterio, & de veneno marito ipsius porrigendo. Quæstio est, an teneatur seruare fidem; & vi illius pacti, adulterium committere, & venenū porrigere? Vide, quid respondeas. Si putas te non teneri, hoc ideo est, quia pactum est turpe & illicitum. Et sic, tua opinione, clausula illa, quam addidi: *Modo pacta sint alias licita & honesta*; addenda est. Si autem putas te teneri, putas etiam teneri te ad peccatum. At nulla est obligatio, quę hominem constringat ad peccatum. Nec ex vlla virtute oriri potest talis obligatio. Alioqui virtus non esset virtus, sed vitium. Quo nihil absurdius.

SE-

SECVNDVM BECANI PRINCIPIVM.

10. *Libertas fidei ac religionis planè illicita est, & Christianæ doctrinæ contraria, & Reipublicæ noxia ac pernitiosa.*

HOc principium continet tres partes. Prima est, libertatem fidei ac religionis plane illicitam esse. Quam sic probo. Libertas religionis, de qua hic loquimur, in eo consistit, vt quilibet possit habere liberum exercitium hæreticæ religionis, id est, liberè profiteri hæresin Donatistarum, & eorum Sacramenta vsurpare. Hoc sine dubio illicitum est. Nã, vt rectè docent Theologi, grauius peccatum est hæresis, quã adulterium, homicidium, furtum. Si ergo liberum exercitium adulterij, homicidij, & furti planè illicitum est; multo magis liberum exercitium hæresis. Nemo sanæ mentis id negat.

11. Secunda est, liberum exercitium hæreticæ religionis cõtrarium esse doctrinæ Christianæ. Nihil certius. Nam doctrina Christiana est vera; hæretica

religio, falſa. At verum falſo contrariū eſt. Quo ſpectat illud 2. Corinth. 6. 15. *Quæ ſocietas luci ad tenebras?* Rurſum, doctrina Chriſtiana eſt vna, Eph. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.* Doctrina hæretica eſt multiplex ac varia, Hebr. 13. 9. *Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci.* At vnum & multiplex, in hoc genere, non aliter opponuntur, quam vnus & plures Dij. Vel, quam vnus verus Deus, & multi falſi Dij.

12. Tertia eſt, liberum exercitium hæreticæ religionis, Reipublicæ noxium ac pernitioſum eſſe. Et quidem dupliciter. Primo, quoad ſalutem animarum. Quod inſinuat Apoſtolus 2. Tim. 2. 17. vbi de hæreticis ſic ſcribit: *Sermo eorum, vt cancer, ſerpit.* Quaſi dicat: Sicut cancer eſt morbus contagioſus, qui vbi vnam corporis partē occupauerit, ſenſim peruadit & corrumpit totū corpus: ſic hæreſis eſt contagioſa doctrina, quæ vbi vnum aut alterum hominem in aliqua communitate poſſederit, paulatim inuadit & peruertit totam communi-

munitatem, nisi maturè occurratur. Secundo, quoad externam pacem & tranquillitatem. Hæc enim sine vnitate fidei conseruari non potest. Vbi ergo diuersitas fidei est, ibi dissensiones & factiones esse, necesse est. Hoc testatur Christus, cum ait: *Omne regnum in se diuisum desolabitur.* Hoc testantur omnium pene sæculorum exempla. Ariani turbarunt totum Orientem: Macedoniani Græciam: Donatistæ Africam. Taceo cætera. Et quid hoc tempore turbat Hollandiam, nisi dissensiones vestrorum hominum, id est, Caluinistarum? Gommaristæ vi & ferro persequuntur Arminianos. Nimirum Caluinistæ Caluinistas. Malim de hac re silere, quam loqui, quia odij ac inuidiæ plena est. Sed tamẽ, vt videas Paree, quam verum sit, quod asserui de exercitio hæreticæ religionis; volui potius insinuare, quam penitus dissimulare.

TER-

TERTIVM BECANI PRINCIPIVM.

13. *Princeps Catholicus non potest præcipere, approbare, aut introducere libertatem religionis; sed omnibus modis, quantum fieri potest, impedire. Si tamen sine maiori detrimento boni publici impedire nequeat; potest eam tolerare, tanquam minus malum, ad euitandum maius malum, quod alioqui sequeretur. Et, si paciscatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, fides pacti seruanda est.*

HVius principij sunt etiam tres partes. Prima, Principem Catholicũ non debere præcipere, approbare, aut introducere, sed omnibus modis, quantum fieri potest, impedire liberum exercitium hæreticæ religionis. Sequitur ex dictis. 1. Quia huiusmodi exercitium est illicitum. 2. Est doctrinæ Christianę contrarium. 3. Est Reipublicæ pernitiosum. 4. Est magis detestabile, quam exercitium adulterij, homicidij, furti. Quis autem neget, Principem in sua Republica debere omnibus modis, quantum fieri potest, impedire liberũ exer-

exercitium adulterij, homicidij, furti? Quanto magis liberum exercitium hæresis? Hinc illa sanctio Imperatoria, L. Nullus, Cod. De summa Trinitate & fide Catholica: *Nullus hæreticis ministeriorum pateat locus.* Item, *Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turba.* Item, *Si quid eruptio factiosa tentauerit, ab ipsis etiam vrbium mænibus propelli iubemus.* Et L. Cuncti, Cod. de hæreticis & Manichæis: *Cuncti hæretici procul dubio nouerint, omnia sibi loca adimenda esse.* Vide plures leges ibidem.

14. Altera est, Si Princeps Catholicus, sine maiori incommodo boni publici, nō possit impedire exercitium hæreticæ religionis; posse tunc illud tolerare seu permittere, ad maius illud incommodum euitandum. Ita sentiunt grauissimi Authores, qui passim docēt: Ex duobus malis, si ambo simul euitari nequeant, minus malum eligendum esse. Et ratio est, quia in tali casu non eligitur minus malum, quatenus malum est, sed quatenus conducit ad euitandum

dum maius malum, quod aliter euitari non poteſt. Ac proinde eligitur ſub ratione boni vtilis ſeu conducibilis. Deinde, ipſa natura hoc dictat. Quis n. ex inſtinctu naturę nō agnoſcit, ſtultū eſſe, ex duob. malis occurrentib. eligere id, ꝙ mai⁹ eſt? Tu ipſe dic Paree; ſi latro alterutrū è duob. vel pecuniā, vel vitam tibi vellet auferre; malleſne vitā, quam pecuniā amittere? Non opinor. Accōmodemus ad rē, de qua agitur. Donatiſtæ petūt à Catholico Principe, vt ꝑmittat ipſis exercitiū ſuæ hæreſis in vno tēplo: Et ſimul minātur, niſi annuat, ſe omnia Catholicorū tēpla occupaturos, & Catholicorū exercitium abolituros. Quid faciet Princeps? Si poteſt vtrunq; euitare, tenetur. Si alterutrum eligendum eſt, eliget quod minus eſt. Minus malum eſt, permittere hæreticis vnum templū pro exercitio; quā permittere, vt omnia deuaſtentur, & fides Catholica penitus extirpetur. Nemo dubitat. Si tu aliter ſentis, parum ſanus es.

15. Tertia eſt, Si Princeps Catholicus paciſcatur cum hæreticis de tole-

randa libertate religionis, quã sine maiori incõmodo boni publici impedire non põt, fidem pacti seruandã esse. Ratio patet ex dictis, quia fides seruari debet in omni pacto licito & honesto: atqui licitũ & honestũ est, tolerare libertatẽ religionis ad maius malũ euitandũ; & de ea toleranda licitè & honestè pacisci põt Princeps Catholicus, in tali necessitate: Ergo, si paciscitur, fides seruãda est. Repetã exemplũ, q̃ posui. Princeps paciscitur cũ Donatistis de tolerãdo exercitio religionis ipsorum in vno tẽplo, ad euitandũ huiusmodi exercitium in reliquis tẽplis, i. paciscitur de tolerando minori malo ad euitãdum maius malum; teneturne seruare fidẽ, necne? Si ais seruandum esse, cur me perstringis, qui idem doceo? Si negas seruandam esse, cur seruanda non est? An quia pactum, vt tu putas fortasse, illicitum est? Concedis ergo fidem seruandam esse, cum hac clausula, modo pactum sit alias licitum. At hoc supra negasti, vel visus es negare. Dic rotunde & sine ambagibus, quid sentias.

Quar-

QVARTVM BECANI PRINCIPIVM.

16. *Promissum vel pactum, per vim aut metum iniuste extortum, rescindi potest, si is velit, qui iniustè vim aut metum passus est.*

PRopter hoc principium, quod etiã posui in supradicto meo Tractatu, vocas me perfidiæ Magistrum. Sed audi, mi homo. Non sum perfidiæ Magister, sed doceo, quod docent vtriusque Iuris Doctores ac Interpretes. Illorum doctrina hæc est. Si quis vi vel graui metu iniuste coactus est contrahere vel pacisci; huiusmodi contractus vel pactum non est quidem planè irritum; potest tamen à Iudice rescindi & in irritum reuocari, si is, qui iniuriam passus est, id postulet à Iudice. Hanc posteriorem partem, quam tu carpis, reperies in vtroque iure. Et quidem in iure canonico, cap. 2. De his, quæ vi, sic legimus: *Vnde, quia quæ metu & vi fiunt, debent iure in irritum reuocari; mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate restituas omnia.* Et ibidem cap. 4. *Quæ vi metusue causa fiunt, carere debent robore*

fir-

